

Popper ve Klâsik Liberalizm*

Jeremy Shearmur**

Giriş

Karl Popper'ın akademik çalışmaları farklı alanlara dağılmıştır. Bilim felsefesi ve epistemoloji, (örneğin *The Logic of Scientific Discovery* ve *Conjectures and Refutations*)¹, ve politika felsefesi (*The Open Society and Its Enemies* ve *The Poverty of Historicism*)² üzerinde yaptığı çalışmalarla adını duyurmuştur.

Popper'ın politika felsefesi üzerindeki çalışmaları çok kişi tarafından Hayek'in *Road to Serfdom*'i³ ile paralel kabul edilir. Gerçekte hem Popper hem de Hayek birbirlerinden bağımsız olarak, farklı yollardan gelmelerine rağmen aynı sonuca ulaştıklarını farketmişlerdir. Özellikle kolektivizme getirdikleri kişisel eleştirileri ve "plânlı toplum" problemlerinin analizinde pek çok ortak noktaları vardır. Gerçekte, bir yerde Popper ile Hayek karşılaştırıldığında, *The Road to Serfdom* sanki *The Open Society*'nin üçüncü cildi gibi algılanabilir.

** Australian National University Felsefe Bölümü.

¹ Karl Popper (1959) *The Logic of Scientific Discovery*, London, Hutchinson; (1963) *Conjectures and Refutations*, London, Routledge.

² Karl Popper (1945) *The Open society and Its Enemies*, London, Routledge; (1957) *The Poverty of Historicism*, London, Routledge.

³ Friedrich Hayek (1944), *The Road to Serfdom*, London; Roudledge.

Popper ayrıca Mont Pelerin Topluluğu'nun kurucu üyelerinden birisidir. Fakat, bu üyeliğin önemi fazla dikkate alınmamıştır. Mont Pelerin Topluluğu'nun ilk üyeleri politik olarak bir biçimde farklılıklar göstermişlerdir. Topluluğun üyeleri geniş ölçüde liberallerden oluşmuştur, topluca (sağ ve sol akımların ortaya koyduğu) kolektivizme karşı koymuşlardır. Fakat bunun yanında, topluluğun üyeleri klâsik liberalizm hususunda ve liberalizmin yorumlanmasında açık farklılıklar gösterirler. Örneğin, ilk toplantıda yapılan tartışmalarda Wilhelm Roepke çiftçilerin korunması için hükümet müdahalesinin, diğer adıyla sübvansiyonun gerekliliğini savunmuştur. Toplantıda Mises'in kararlı ve ısrarlı müdahalecilik (sübvansiyon) karşıtlığından, gücü toplumun diğer kesimleri arasında dağıtmak için hükümetlerin gücünü dar bir alanda tekelleştirmesinin gerekliliğine kadar değişik konularda görüşler ileri sürülmüştür.⁴ Vergilendirme ile yoksulluk ve gelir dağılımı üzerinde yapılan tartışmalarda Milton Friedman negatif gelir vergisini savunmuş, Hayek korumacılığı seslendirmiş, fakat yarı-militer şartlarda piyasa şartlarının öngördü-

⁴ Bunun için, Birinci Mont Pelerin toplantısında yapılan tartışmalarda Dorothy Hahn tarafından alınan notlara bakınız, Hoover Institution Archive, Mont Pelerin Society Archive, Box 14.

ğü oranların altında ortaya çıkan işsizlik için bir gönüllü istihdam şeması da önermiştir. Popper da işçilerin piyasa oranlarında ücretlendirilmesiyle istihdamın sıradan bir işten daha az çekici olacağını savunmuştur.⁵

Popper bazan “yeni haklar” savunucusu gibi görünür.⁶ fakat klâsik liberalizme yaklaştıkça, (“hürriyet ve eşitliğin” gerçekte uyumlu olmadığı ve hürriyetin tercih edileceği sonucuna gelme noktasında⁷) Popper’ın, yirminci yüzyılın son kesiminde ortaya çıkan klâsik liberalizmin iyi bir savunucusu olmadığı ortaya çıkar. Onun *Open Society*’si, *laissez faire*’yi (sanayiinin desteklenmesi) açıkça eleştirir; Marx’ın (düzensiz) kapitalizme yaptığı eleştirileri bazı yönlerden tasdikler ve ileri yaşlarına kadar birbirleriyle uyumlu olarak koruduğu görüşlerini aktarır. Ayrıca, serbest piyasanın önemini vurgularken, devletin sağladığı bir yasal çerçevenin gerekliliğinde de ısrar eder.⁸ Popper hürriyet ve bireyin refahı ile ilgilenmiştir. Bunun yanında da, *genel* sorunlu olmanın getirdiği sıkıntılara vurgulamalar yapmıştır. O bir *etik* bireycidir, bireysel bilincin önemi üzerinde durmuştur. Buna ek olarak bireyin korunmasında devletin alacağı rolün önemini belirtmiştir. Bunun ötesinde asıl vurguladığı husus, bireyin ekonomik istismardan kurtarılmasıdır.

Popper ayrıca, izlenecek kamu politikalarının bertaraf edilebilecek sorunların en aza

indirilmesi ile ilgilenmesi gereğini de tartışmıştır.⁹ Sorunları en aza indirme, Popper’ın deyimiyle “parçalı toplum mühendisliği” yoluyla yapılabilir. Parçalı toplum mühendislik, vatandaşların eleştirel geri beslemesiyle kontrol edilen yönetim inisiyatifi olarak tanımlanır. Hayek gibi Popper da tasarlanmamış insan faaliyetlerinin önemini vurgulamıştır. Fakat Popper’ın fikirlerinin ve uzun vadeli sosyal plânlama hakkındaki eleştirilerinin özü, yönetim faaliyetlerinin ortaya çıkardığı tasarlanmamış sonuçların sosyal hastalıklara çare oluşturması ile ilgilidir (eğer biz sadece mutluluk sunmak yerine yoksulluğa veya hukuksuzluğa çare bulmak üzerinde yoğunlaşacaksak, somut biçimde ele alınması gereken konularda fikir birliği sağlamış olacağımızı ileri sürmüştür.). İşlerin nasıl yapılacağını resmini çizerken, bunun merkezine yönetim inisiyatifi koymuştur. Çözümler ancak bilginin ışığında ele alınabilir (bu bilgilerin içinde erişebileceğimiz sınırlarla ilgili bilgiler de vardır). Bundan sonra yönetim, uygulanan politikaların başarısızlıkları veya alınmış olan önlemlerin arzulanmayan tasarlanmamış sonuçları hakkında toplumdan geri besleme alır. Bunun sonunda, ortaya çıkan yeni problemlere yönelik yeni önlemler alınacaktır. Buna karşın Hayek, büyük ölçüde kendisini dengeleyen mekanizmalarla veya daha genel olarak çeşitli biçimlerde oluşacak olan kendiliğinden düzenlemelerle ilgilenmiştir. Özetlemek gerekirse; Popper’ın kamu politikalarına yaklaşımı hata yapmaya eğilimli ve

⁵ Aynı kaynak.

⁶ Bana öyle geliyor ki, Popper’ın kitabı *Open Society*, bir “Soğuk Savaş” çalışması olarak yanlış okunmuştur ve bu yüzden Marksizme yaptığı eleştirilerdeki radikal tavrın görmezden gelinmesine yol açmıştır.

⁷ Bunun için bkz. Karl Popper (1976) *Unended Quest*, London: Fontana.

⁸ Bunu, Karl Popper’ın *All Life is Problem-solving* kitabında yaptığı teyid ile karşılaştırınız. *All Life is Problem-solving* (1999) London and New York: Roudledge, s. 101-102. Bu kitapta bu tartışmayı *Open Society*’ye kadar geri götürür. Ayrıca bkz. Jeremy Shearmur (1996) *Political Thought of Karl Popper*, London and New York: Roudledge.

⁹ Başkalarının pozitif refah bahşetmesi, Popper’ın görüşüne göre bireyin kişisel inisiyatif sorunudur, (bu önemlidir, çünkü bir kimse eğer dost edindiği birisinden karşılık alamazsa dostluğunu bitirebilir, fakat bunu yönetime karşı yapması oldukça zordur.) Şurası çarpıcıdır: Belki de Popper’ın bu konuya en güçlü yaklaşımı Onun (basılmamış) “Public and Private Values, Hoover Institution Archive, Popper Archive, 39/17” çalışmasında bulunabilir. Popper burada, onu öne çıkaran problemlerin en aza indirilmesi konusundaki konumuna karşı olarak liberalizmi ve sosyalizmi ütopyik bir kimse olarak eleştirir.

devlet merkezlidir (bu yaklaşımı Hayek'in keyfi önlemlerden ziyade kurala bağlı önlemleri vurgulaması ile uyum gösterir).

Popper'in ahlâk görüşü güçlü Kantçı etkiler gösterir (bu etki Kant'tan doğrudan yansıyan gerçek etkidir, yoksa Rawls'da bulunabilecek bir tür Kantçılık değildir¹⁰). Ben *The Political Thought of Karl Popper*'i¹¹ yazdığım zaman Popper'in fikirleri bana garip bir karışım gibi gelmişti, bir yere koyamamıştım. Fakat diğer tarafta Philip Pettit'in *Republicanism*'i¹² hürriyet kavramının cumhuriyetçilerce ve liberallerce anlamlandırılması arasındaki farkı ele almaktadır. Şimdi ise, Popper'in Pettit yaklaşımına yakın bir yerde cumhuriyetçi olarak algılanmasının yararlı olacağını düşünüyorum. Popper'in çalışmalarının klâsik liberalizmle her bakımdan uyumlu olup olmadığı hakkındaki yazdıklarımın doğruluğu konusu aşağıda başlıklar halinde verilen iki kısımda ele alınmıştır.

Bilgi, Eleştiricilik ve Bireyselleştirme

Popper'in politik yazılarındaki en önemli temalardan birisi insan bilgisinin yanılabilirliği üzerine yaptığı vurgulamalardır. En bilgili insan bile yanılabilir olduğu için Popper, felsefeci krallar olarak belirtilen uzmanlarca ortaya konulan kuralların ideallliğini reddetmemiz gerektiğini iddia etmektedir. Bu noktada Popper bize demokratik politikanın yeniden yorumlanmasını önerir. Bu yorumlamayı yaparken bizim hükümetleri sadece ayaklanma yerine seçimle bertaraf etme gücümüzün olduğunu ve eleştiriye açık olmanın önemini vurgulamıştır. Bu fikrin bir ifadesi olarak, ki

¹⁰ Bu bağlamda, Hans Reiss'in, *Introduction to Kant's Political Writings*, Cambridge: Cambridge University Press, eserindeki açıklamalarla kıyaslayınız.

¹¹ Jeremy Shearmur (1996) *The Political Thought of Karl Popper*, London: Routledge.

¹² Bkz. Philip Pettit (1997) *Republicanism*, Oxford: Clarendon Press.

Popper burada rahatlıkla ütöpik kabul edilebilir, bize bir politikacının oldukça meşgul bir resmini çizer. Resimde politikacı, yapılmış olan pek çok hatayı kendi iktidarlarında düzelterekleri iddialarına dayanarak seçmenlerinden oy almak için yarışmaktadır.¹³ Resim çarpıcıdır, ama aynı zamanda da gerçek dışıdır. Politik inisiyatif sahiplerinin öğrenme zorunluluğu önemli olduğu sürece kurumsal yapının veya politikacıların motivasyon biçimlerinin ne olduğu Popper'in dünyasında pek açık değildir. Popper bize çekici bir ideal sunar, fakat bunun erişilebilirliğini veya nasıl erişilebileceğini söylemez.

Bütün bunların klâsik liberalizmle ilgisi nedir? Popper'in yanılabilirliğimiz veya öğrenme ihtiyacı duymamız üzerine yaptığı vurgulama, bize bireyselleştiricilik için güçlü argümanlar sunar. Bireysel inisiyatifler (veya teşebbüsler) ile piyasanın geri besleme mekanizmaları arasındaki etkileşme, politikada eksik olan bir öğrenme mekanizması ortaya koyar (bu durum bize Popper'in yanılabilirliğimiz ve öğrenme ihtiyacımız üzerine ilgisini test etmemizin bir yolunu sunacaktır). Demokrasi politikasının karakteri hakkında Popper'in geliştirmiş olduğu argümanın bu yönü, Onun kafasındaki demokratik *politika* tanımının aksine, klâsik liberalizmin piyasa mekanizmalarını kullanmasına yönelik güçlü bir temel oluşturur. Bunun paralelinde, Popper'in argümanları, (kendi niyetinin aksine), bunları uygulamamız mümkün olduğu zaman politik mekanizmalar yerine piyasa mekanizmalarını kullanmamızı öngörecektir.

Mamafih, Popper'in yaklaşımından hareketle burada ortaya koymaya çalıştığım husus, piyasa şartları, teşvikler ve bilginin toplum bölümü hakkındaki Hayekçi düşüncele-

¹³ Bkz. S. Mendus ve D. Edwards'ın makalesinde Popper'in "Toleration and Intellectual Responsibility" konusu (1987), *On Toleration*, Oxford: Clarendon Press, s. 17-34.

rin içine oturmaz (oldukça değerli olmalarına rağmen). Popper'ın çalışmaları, diğer konularla ilgili olarak bize iki yönde yol gösterir.

Bunlardan *birincisi*, (başka yerlerde derinlemesine tartışılmıştır¹⁴), bilgiye nasıl baktığımızla ilgilidir. Hayek'in tartışmalarına göre bilginin toplumsal bölümü, dolaylı bilgiler de buna dahildir, bireylerin kendi ekonomik ilgilerine ve fiyatlar tarafından yönlendirilen faaliyetlere göre değerlendirilebilir. Oluşan bu durum, ekonomik sistem içinde kendi ekonomik faaliyetlerini, başkalarının piyasa fiyatları yoluyla kendisine yansıyan değerlendirmelerine göre ayarlayan bireyler için teşvik edici bir rol oynar. Dolayısıyla öğrenme mekanizması böyle bir sistemde ortaya çıkar. Burada söz edilen öğrenme, örneğin bir girişiminin tüketicilerin karar ve zevklerini ne ölçüde sezinleyebildiği gibi tipik bir öğrenmedir. Zaten piyasa içinde verilen hükümlerin kendileri basit birer bilgi kaynağıdır.

İşaret edilen bu son *nokta*, Popper'ın çalışmasındaki esas husus ile karşılaştırıldığında belirginleşecektir. Bunu yapan toplum, insan dünyası da dahil olmak üzere dünyanın nasıl işlediği konusunda teorik kararlar üretebilen bir toplumdur. Üretilen kararlar doğru veya yanlış olabilir. Böyle bir bakış açısıyla, herhangi bir kimse için toplumun diğer kısmı, yukarıda sözü edilen teorileri gündeme getiren veya teorileri desteklemeye yarayan bilgileri taşıyıcı olarak ya da potansiyel bilgi taşıyıcısı olarak görülür. Popper burada, yanlış bilgilerden kaynaklanan ve sonuçta zararımıza gibi görünen sorunlar nedeniyle bilgilerin yok olmalarına izin vermek yerine teorilerimizi düzeltmemizin önemini vurgulamaktadır. Getirdiği yaklaşım bir kimseyi bir organizasyon içinde dağılmış olan bilgilere -orga-

nizasyonu yönetenlerin teorileri de buna dahildir- genel teorilerin gelişimine götüren bilgi parçaları olarak bakmaya yönelir. Ortaya çıkan sonuç bizi daha da ileriye götürecektir, fakat yer darlığı nedeniyle ve konuyu dağıtmamak için bu tartışmayı başka bir yerde ele almak üzere burada kesmek zorundayım.¹⁵

İkinci tema, bizim sosyal problemleri nasıl algıladığımızla ve yaptığımız faaliyetlerin beklenmeyen sonuçlarının bıraktığı izler hakkında ileri sürülen iddialarla ilgilidir. Örneğin bazıları, bizim dikkate aldığımız pek çok husus olduğunu, fakat bunların, (örneğin Hayek'in bilginin toplumda kullanılması hakkındaki iddiaların tersini temsil eden nedenlerden dolayı¹⁶) piyasa içinde bireysel faaliyetler yoluyla belirlenemediğini iddia ederler. Diyelim ki çevre konuları ile ilgileniyoruz. Burada bazıları tarafından bazı sorunların mülkiyet hakkı ve piyasa mekanizmaları aracılığıyla belirlenebileceği iddia edilirken, diğer bazıları tarafından da piyasaya dayalı yaklaşımların şu anda çözemeyeceği ve kolektif faaliyetin bir biçimine gerek duyacağı zorluklar öne çıkarılır.

Fakat ben bu tartışmanın esaslarıyla ilgilenmeyeceğim. Bunun yerine, eğer biz uygun olan faaliyet hakkında bilgi sahibi olduğumuz bir görüşü dikkate alacaksak, bu tür tartışmalar olacaktır ve olması da gerekir. Örneğin işsizler bizden yardım talebinde bulunurlarsa, bunun için uygun çözüm (bireysel faaliyet, gönüllü kolektif faaliyet veya yönetim faaliyeti düzeyinde) sözkonusu toplumdaki istihdam fırsatlarının ne olduğunun

¹⁴ Ayrıca bkz. Jeremy Shearmur (2000) "Use of Knowledge in Institutions", *Knowledge Technology & Social Policy*, fall 2000, no. 13, s. 30-48.

¹⁵ Bu konuları, Haziran 2000 tarihinde Santa Clara Üniversitesi'nde yaptığım bir konuşmada ele aldım. Popper ve klâsik liberalizm için burada değinmediğim diğer hususlar için yukarıda verilen benim *Political Thoughts of Karl Popper* kitabıma bakınız.

¹⁶ Jeremy Shearmur (1991) "Consumer Sovereignty, Prices and Preferences for Higher Order Goods", *Political Studies*, December.

iyi bir değerlendirmesine bağlı olacaktır. Çözüm için ileri sürülen iddialar (ve bunun ötesinde tipik olarak hepimizin yaptığı teorik varsayımlar) doğru veya yanlış olabilir ve bu iddialar halk arasında yapılan müzakere ve tartışmaların konusudur.

Yapılan bu müzakereler bir klâsik liberalin açık biçimde ilgi alanına girer. Gerçekte bir klâsik liberalin klâsik liberalizm hakkındaki iddiaları tam bu biçimde tartışılmaktadır. Bu durum Popper'ın doğruluğuna dayanarak altını çizdiği konularda, veya aksi halde Hayekçi piyasa mekanizmalarından ziyade sahip olduğumuz teorik bilgiler hususunda bizi açıkça ilgilendirir. Sonuçta, klâsik liberallerin niçin Poppercı yaklaşımlarla ilgilendiğini kendiliğinden ortaya çıkaracaktır. Bunun ötesinde, Popper'ın çalışmalarında bu tür iddialarla bağlantılı çok sayıda madde olduğu sürece, eğer onun çalışmalarını ciddiye alırsak bu tür değerlendirmelerin hangi çevrelerde yapılabileceği sorusuna geliriz.

Böylesi kritik tartışma konularının kamusal alanda nasıl ve nerelerde yapıldığına da bakmamız gerekir. Kamusal alan ile, herkese açık tartışmayı kastetmiyoruz. Kastettiğimiz alan üniversiteler, think-tank kuruluşları, akademik yayınlar, basın ve diğer medya organları gibi kurumların oluşturduğu bir ağı içine alan çevredir. Bunun ötesinde, bu tür tartışmalar doğal olarak hükümetlere yakın mekânlarda yapılagelmektedir. Kamusal alan olarak belirlediğimiz sınırlar, özünde tipik olarak tartışmaların hükümetler ve hükümetlere alternatif olan faaliyetler üzerindeki yansımalarını gösteren bir oluşumdur. Dikkat edilirse böyle tartışmalar Londra veya Washington DC gibi hükümet merkezlerinin etrafında yapılır. Bunun ötesinde bu tartışmaların ekonomik altyapısının ne olduğu bağlamında tartışmaları hangi unsurların mümkün kıldığını da sorabiliriz. Tartışmaların ekonomik desteğini (örneğin üniversitelere

destek vermek veya basın yoluyla duyuru yapmak için) hükümetler sağladığı gibi hükümetleri bir biçimde etkilemek isteyen kişisel girişimler ya da büyük ticarî şirketler yaptıkları bağışlarla da sağlayabilirler. Kamusal alan yardım amaçlı vakıflar olabileceği gibi, burası önemlidir, (medya ve tarihî önemi olan kahvehaneler örneği gibi) ticarî kuruluşlar da olabilir.¹⁷ Burada ortaya çıkan halk forumu rolünü oynayan değişik kurumların ne ölçüde ticarî oldukları sorusu akla gelebilir. Sözü edilen bu tür kurumlar genellikle başka faaliyetlerin yan ürünü olarak ortaya çıkar. Örneğin gazeteciler ve televizyon program yapımcıları aslında bir halk forumu oluşturma amacını gütmeyizler. Bunların esas amacı halkı eğlendirerek para kazanmaktır (açıkçası, benzer sorunlar diğer kazanç kaynaklarına için de doğrudur). Bütün bunlar bir klâsik liberali ilginç bir problemle başbaşa bırakır: Klâsik liberalizmin iddialarını içeren teorilerin halk tarafından değerlendirilebilmesi için bir *halk forumu* ihtiyacı. Bu problem aynı zamanda halk forumu ihtiyacının tam olarak nasıl karşılanacağı hakkında belirsizlikleri de beraberinde getirir. Bireyselleştirme, gerçekte halktan kişileri yönetimin bireylere yüklediği tipik sorumluluklardan arındırma ve yerine onları, genel anlamıyla, Hayekçi mekanizmaların konusu yapma hususlarında ilginç problemler ortaya çıkarır. Bundan önemli faydalar sağlanabilir. Aynı zamanda burada ilgilendiğimiz hususlar bakımından kritik problemler için ilginç sonuçları da beraberinde getirecektir.¹⁸

Popper Nedenselliğe (Justification) Karşı

Popper'ın çalışmalarının diğer bir önemli sonucu da, klâsik liberalizmin iddialarının

¹⁷ Bunun için bkz. Jürgen Habermas (1989) *Structural Transformation of Public Sphere*, Cambridge, MA: MIT Press.

¹⁸ Bunun için bkz. Jeremy Shearmur, *Living with Markets* (basılacak), London and New York: Roudledge.

kendi başlarına nasıl esas alınabilecekleri noktasındadır.

Şurası açıktır ki, klâsik liberaller kendi fikirlerinin en önde olmasını isteyeceklerdir. Kendi değerlerini, sosyal teorilerine ve kamu politikalarına rakip görüşlerin yaklaşımlarına karşı baskın yapmaya çalışacaklardır. Eğer klâsik liberalizmin teorik kaynaklarına bakılırsa, çalışmalarının çoğunda kendi iddialarını doğrulama çabaları hemen göze çarparaktır. Doğrulama, örneğin, özünde açık olan ilkelerin teyidi ve klâsik liberalizmin iddialarının bu ilkeleri izlediğini göstermeye çalışmakla yapılagelmektedir. Bunun yanında nedenselliğin (justification) ele alındığı türden çok sayıda tartışmada da başarısız olmaları ilgi çekicidir. Bazı özel durumlarda bu tartışmalar klâsik liberalizmi savunan kişileri sonuçta iddialarından vazgeçmeye itmiştir.¹⁹ Bunlara rağmen Popper, nedensellik yaklaşımları üzerine yapılan tartışmalarda kuvvetli ve kararlı bir dayanak olarak kabul edilir. Onun kararlı biçimde koruduğu şey, aşamalı ve kontrollü bir geri çekilme yöntemi ortaya koyan türden girişimci nedensellik problemi- dir. Her bir aşamada, bir şeyin nedenini diğer bir şeyle belirlemek için, herbir şeyin dönerli olarak doğrulanması gereklidir. Bunun ötesinde, eğer tartışmaya ihtilafli bir konudan başlamışsanız ve eğer iddianız, doğal olarak çıkış noktasında geliştirdiğiniz argümanları izliyorsa ve de bu argümanlarınız en azından çıkış noktanız gibi ihtilafli ise, bunlar sizin iddialarınızın doğrulanmasında sağlam bir dayanak oluşturmayacaktır.

Bütün bunların ışığında Popper, yukarıda sözü edilen durumlarda, iddialarımızı doğrulama girişimlerinden vazgeçip, bunun yerine iddialarımızı eleştiriye açmamız gerektiğini

söylemektedir.²⁰ Bu bakış açısından iddialarımız eleştiriye açıktır ve arzulandığı biçimde kalıcı olacaktır. Eğer bu görüş kabul edilirse, ki hakkında söylenecek çok şey vardır, klâsik liberalizmin savunulması için her zamankinden daha farklı bir yaklaşım getirmemize yol açacaktır. Argümanları, sözde kendiliğinden açık aksiyomlardan hareketle ortaya koymak yerine, örneğin *haklar* konusunda olduğu gibi, bir kimse klâsik liberal görüşleri ispatlamak için diğer kişilerin ilgi alanlarını ve kendi problemlerini nasıl çözdüklerini ortaya koyacaktır. Veya, eğer bu kişilerin ilgi alanları klâsik liberal fikirler aracılığı ile ortaya konulamıyorsa, bu defa bu ilgi alanlarını belirlemenin bedelinin beklenilenden yüksek olduğunu açıklamaya çalışacaktır. Bunun sonucunda da, kendilerinin bazı ilgi alanlarının son derece iyi bir başvuru kaynağı olduğunu göstermek yerine, bunu işaret etmenin değişik bedelleri ve tasarlanmamış sonuçları olduğunu gösterme yoluna gideceklerdir. Öyle ki, bu bilgiler ortaya konulduğu zaman işaret edilen kendi başlangıç ilgi alanlarına sahip olmamayı tercih edecekler ya da en azından başlangıçta bekledikleri biçimde olmasını istemeyeceklerdir.

Eğer yukarıda değinilen hususlar kabul edilmeli ise, klâsik liberalizm motifleri taşıyan argümanlar ağırlıklı olarak sonuççu bir karakter kazanacaktır (esas olarak faydacı bir karakter olmamasına rağmen, diğer bütün hususları mutluluktan farklı biçimde ele alırız). Gerçekte bu tartışma aynı zamanda, hep olduğu gibi pek çok filozofun sunduğu biçimden ziyade IEA gibi kamu-politikası kuruluşları tarafından geliştirilen türden tartış-

¹⁹ John Gray'ın 1989 sonrası yazılarının büyük kısmı nedensellikteki (justification) hataların tesbiti ve bunlara tepkileri içerir. *Liberalism*, London and New York: Roudledge.

²⁰ Popper'ın çalışmalarının bu tür nitelikleri, özellikle onun son çıkan bazı yazılarında görülmektedir. Örneğin bkz. *Conjectures and Refutations* ve (1994) *The Myth of the Framework*, London and New York: Roudledge. Ayrıca bkz. W. W. Bartley III (1984) *Retreat to Commitment*, 2nd edition, La Salle: Open Court.

maların geçerliliğini ortaya koyacaktır. Şimdi okuyucu tartışmanın gidişinden şüpheye düşebilir, çünkü gerçekte tartışmalar IEA gibi kuruluşlar aracılığı ile yine filozoflar tarafından geliştirilir.

Sonuç

Bu kısa makalede Popper'ın klâsik liberalizm için önemini, ilginç olmasına rağmen, öncelikle onun politik yazılarından ortaya çıkmadığını anlatmak istedim. Popper liberal bir bireyci olmasına rağmen, yirminci yüzyılın son kısmında gözlenen klâsik liberalizmdeki uyanışın gerçek bir parçası değildir. *Birinci* olarak onun önemi, hata yapılabilirlik ve piyasanın öğrenme mekanizmasındaki önemini kavramaya yönelik fikirleri ile, bunların sonucunda da bireyciliğin önemi doğrultusundaki fikirleri olarak görülmektedir. *İkinci* olarak, bir organizasyonda bilginin kullanımı problemine yardımcı olacak olan önemli bilgilerin yapıları hakkında bazı fikirlerle dikkatler çekilmektedir. *Üçüncü* olarak,

toplumun nasıl işlediği ile ilgili teorilere (ve bu tür teorilerin değerlendirildiği *kamusal alana* (*public sphere*), bu bağlamda da klâsik liberaller için kamusal alanın nasıl çalıştığını sorgulayan ilginç problemlere) vurgulama yapılmıştır. *Son* olarak, ki bu benim için, klâsik liberallerin klâsik liberalizmin faziletlerini nasıl savduklarını anlama bakımından oldukça önemlidir, Popper'ın nedenselliğinin eleştirisi gelmektedir. Nedensellik (*justification*) konusunda Popper'ın yaklaşımı radikaldir. Yaklaşımında çoğu klâsik liberal filozofun klâsik liberalizmi desteklemek zorunda olduğunu düşündüğü yönetime karşıt yöntem önerir. Eğer Popper haklıysa, (ben ikna edici buluyorum), bu güne kadar klâsik liberalizmin faziletleri hakkında ikna edilmemiş olan kimse için farklı bir durum yaratmış olmalıdır.

* "Popper and Classical Liberalism", *Economic Affairs*, no. 4, vol. 21, 1 December 2001.

Çeviren: Recep Tapramaz

Açık Toplum

e-dergi

özgürlüğün on-line adresi

www.liberal.org.tr